

OSMANLI-VENEDİK DİPLOMATİK İLİŞKİLERİ TARİHİNE BİR KATKI: 1763 TARİHLİ CEZAYİR - VENEDİK ANTLAŞMASI

Özgür ORAL*

Öz

Garb Ocakları merkezli korsanlık hareketleri, Osmanlı Devleti ile Venedik arasındaki ilişkilerin son iki yüzyılında en temel problem olarak tebarüz eder. Osmanlı ahidnameleri önceleri Venedikli tüccara, Akdeniz genelinde koruma sağlarken, IV. Murad döneminde verilen korsanlığa hasredilmiş bir ahidname ile birlikte Osmanlı Devleti'nde deniz sınırı fikri olgunlaşmaya başlamış ve Osmanlı Devleti'nin sunmuş olduğu korumanın niteliği değişmiştir. İki devlet arasındaki son savaşı bitiren Pasarofça Antlaşması'nın imzalanmasının ardından taraflar arasında Venedik'in talebi üzerine daha detaylı bir deniz sınırı çizilecek ve Osmanlı Devleti Venedik'i, bu sınır dışında Garb Ocakları gemileri ile çatışsın hiç bir şekilde sorumlu tutmayacağını ilan edecektir. Bu yeni dönemde, Venedik Cumhuriyeti'nin tüccar gemilerini korsanlardan koruma yönündeki muhtelif çabaları istenen neticeyi vermeyince, Venedik Senatosu Garb Ocakları ile müstakil antlaşmalar imzalamak suretiyle bu korumayı elde etmeye çalışacaktır. Bu makalede öncelikle, Temmuz 1763'te Cezayir'le imzalanan antlaşma örneğinden hareketle, Garb Ocakları ile söz konusu antlaşmaların imzalanma süreci ele alınmakta, daha sonra ise antlaşma maddelerinin içeriklerinin bir analizi yapılmaktadır. Ekler kısmında ise antlaşmanın tam metninin transliterasyonuna yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlılar, Venedikliler, korsanlık, Cezayir, ahidnameler.

Abstract

A Contribution to the History of the Ottoman-Venetian Diplomatic Relationship:

The Algerian - Venetian Treaty of 1763

North Africa-based piracy was the biggest problem in the relationship between the Republic of Venice and the Ottoman Empire in the 17th and

*Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Böl., ozguroral@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-3810-4748>

Citation: Oral, Özgür, "Osmanlı-Venedik Diplomatik İlişkileri Tarihine Bir Katkı: 1763 Tarihli Cezayir - Venedik Antlaşması", *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, VI/2 (2017), s. 103-130. <https://doi.org/10.26650/jes372811>

18th centuries. In the first *ahdnames*, the Sultan offered full protection to the Venetians traveling all through the Mediterranean Sea. However, in the reign of Murad IV, the Ottomans developed sea borders to stop protecting the Venetians beyond the borders. After the Treaty of Passarowitz (1718), which ended the last war between Venice and the Ottoman Empire (1715–1718), upon Venetian request, the Ottomans drew more detailed sea borders and declared, “Venice won’t be accused of punishing the ‘Ottoman’ pirates if their actions occur beyond the declared borders.” In this new period, Venetian attempts to protect their ships against pirates using their own means could not solve the problem of piracy, and the Venetian Senate decided to make individual agreements with Algiers, Tunis, and Tripoli, and pay them tributes. This article focuses first on the signature process of the first of those agreements, completed in July 1763 with Algiers, and then analyses the content of the agreement. The entire transliteration of the original Turkish text can be found in the appendix.

Keywords: Ottomans, Venetians, Piracy, Algeria, *ahdnames*.

Osmanlı Devleti Batılı devletlere vermiş olduğu ahidnamelerde kendi bağılı olan Garb Ocakları (Cezayir, Tunus ve Trablusgarb) ve burada üstlenmiş olan korsanlar adına taahhütlerde bulunsa da bazen bu sözlerin hükmü oralara kadar ulaşmıyordu¹. Merkezden uzak oluşları ve geçen yüzyıllarda teşekkül etmiş olan “başına buyruk” idari anlayışları dolayısıyla yapılan antlaşmalar bu bölgelerde pek de bağlayıcı olmamaktaydı. Osmanlı merkezi Ocaklara hitaben gönderdiği çok sayıda emirle Sultanın sözüne itibar edilmesini temine çalışırken, bunun çok da mümkün olmadığını anlayan Batılı devletler 17. yüzyılın başından itibaren, Osmanlı Devleti’nden almış oldukları ahidnamelere ilaveten Garb Ocakları ile de birebir antlaşmalar yapmak yoluna gittiler². Bazı durumlarda ise Osmanlı Devleti, korsanlık hususuna tahsis ettiği beratlar tanzim etmiş ve bu beratların Garb Ocaklarınca da kabulünü temin etmeye çalışmıştır; 1670 yılında Venedik’e yeniden verilen berat da bu cümledendir³.

Garb Ocakları, 18. yüzyılda da önceki yüzyılda olduğu gibi Batılı devletlerle müstakil antlaşmalar imzaladılar. Örneğin 1700’de İngiltere Cezayir’le, hemen ardından 1703’te Hollanda Trablusgarb’la ve Aralık 1710’da da Fransa Tunus’la

¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde yer alan Düvel-i Ecnebiye Defterleri ve Dosyaları Ocaklara hitaben yazılan ve korsanlık faaliyetlerinde bulunulmamasını ihtar eden çok sayıda hükmü ihtiva ederler.

² Garb Ocaklarında Osmanlı hakimiyetinin tesis edilmesinin ardından, ilk defa Fransa 21 Mart 1619 yılında Osmanlı Devleti’nin müsaadesi ve tasdiki ile Marsilya’da Cezayir’le bir antlaşma imzalamıştır. Bkz. İdris Bostan, “Garb Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ticari İlişkileri”, **Tarih Enstitüsü Dergisi**, İstanbul 1994, s. 65.

³ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bâb-ı Âsâfi Düvel-i Ecnebiye Defterleri (A.DVN.DVE)**, 16/4, s. 1-2. Özgür Oral, “1670’de Venedik’e Verilen Korsanlık Ahidnamesi”, **Toplumsal Tarih**, no: 127, İstanbul 2004, s. 28-31.

birer ticaret ve saldırmazlık antlaşması akd etmişlerdir⁴. Yüzyıl tamamlandığında Fransa, İngiltere ve Hollanda'nın başı çektiği Avrupa devletlerinin Garb Ocakları ile imzaladıkları antlaşmaların sayısı altmış dokuzu bulmuştur, fakat bu devletler içerisinde Venedik Cumhuriyeti 1763 tarihine kadar yer almamıştır⁵. Venedik Cumhuriyeti, Kuzey Afrika'da Osmanlı egemenliği tesis edildikten sonraki süreçte bu bölge ile olan ilişkilerinde Osmanlı merkezi idaresini muhatap almış ve ahidnamelerde yer alan korsanlığa tahsis edilmiş maddelerin uygulanmasını temine çalışmıştır. Bu makalenin odaklandığı dönem itibarıyla 18. yüzyıl ahidnamelerinde ve Osmanlı Devleti'nin yapmış olduğu sair düzenlemelerde Garb Ocakları'nın kendilerine yer bulma şekli Venedik'in Osmanlı Devleti'nden beklentilerinin göstergesi olarak görülmelidir.

18. Yüzyıl Venedik Ahidnamelerinde Garb Ocakları

Osmanlı Devleti tarafından Venedik Cumhuriyeti'ne 18. yüzyılda toplamda dört adet ahidname verilmiştir. Önceki yüzyılda çokça yaşanan sultan değişiklikleri ve taraflar arasında cereyan eden uzun savaşlar dolayısıyla ahidnamelerin sıklıkla yenilediğini görmekteyiz⁶. 18. yüzyılda ise taraflar arasında yaşanan tek savaş 1718 tarihli Pasarofça Antlaşması ile nihayete erecek, 1733 yılında I. Mahmud tarafından verilen son ahidname ile de ahidname koşulları taraflar buna riayet etmeye devam ettikleri müddetçe sürekli hale getirilecektir⁷.

18. yüzyıl Venedik ahidnamelerine yakından bakılınca bunlardan ilki olan evâil-i Zi'l-ka'de 1112/9-18 Nisan 1701 tarihli ahidnamenin Karlofça Antlaşması'ndaki şartları teyid edici nitelikte olduğu görülür⁸. Bu ahidnamenin 19. maddesinde IV. Murad zamanında verilen korsanlık konulu beratın yenileneceği yazarken⁹, 29. maddesinde de Venedik'e yönelik korsanlık faaliyetlerinden ictinap etmelerinin Garb Ocakları'na

⁴ Salvatore Bono, **Lumi e Corsari**, Perugia 2005, s. 2-3.

⁵ Bunlardan yirmi sekiz tanesi Cezayir, yirmi iki tanesi Tunus ve on dokuz tanesi de Trablusgarb'la imzalanmıştır. Bkz. Bono, **a.g.e.**, s. 3-4.

⁶ 17. yüzyıl ahidnamelerini ele alan iki çalışma için bkz Meryem Kaçan, "XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik Ahidnameleri", **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 1995 ve Hans Theunissen, "Ottoman Venetian Diplomats: The Ahidnames. The Historical Background and the Development of a Category of Political-Commercial Instruments together with an Annotated Edition of a Corpus of Relevant Documents", **EJOS**, I (1998), s. 370-635.

⁷ **A.DVN.DVE**, 16/4, s. 116.

⁸ **A.DVN.DVE**, 16/4, s. 19-30 ve **Archivio Stato di Venezia (ASVe.)**, **Documenti Turchi**, no: 1610. Bu ahidname metninin bir incelemesi için bkz. Meryem Kaçan Erdoğan, "1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnamesi", **Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, c. IV/1, Eskişehir 2003, s. 63-75.

⁹ "... ve amm-i büzürgvârım Sultân Murad Hân zamânında korsân tâ'ifesi husûsüicün verilen nişân-ı hümâyûnu ibrâz eylediklerinde tecdid oluna...", **A.DVN.DVE**, 16/4, s. 24.

sıkıca tenbih edileceği ifade edilmektedir¹⁰. III. Ahmed'in cülusunun ardından evâil-i Rebûlevvel 1118/13-22 Haziran 1706 tarihinde Venedik ahidnamesi yenilenirken bir önceki ahidnamede geçen ifadeler tekrar edilir¹¹. 1701 ahidnamesinden farklı olarak bu ahidnamede Sultan III. Ahmed'in, IV. Murad döneminde "korsan tâifesi husûsı için verilen" beratın babası IV. Mehmed zamanında yenilediğini vurguladığını görüyoruz. Böylece elimizde bir nüshası bulunan 1670 tarihli metnin IV. Murad döneminde tanzim edilen metin ile aynı metin olduğu teyit edilmiş olmaktadır¹². Taraflar arasında 1715-1718 yılları arasında cereyan eden ve Mora'nın Osmanlılarca yeniden fethi ile neticelenen savaşı nihayete erdiren Pasarofça Antlaşması'nda da korsanlık hususu hassaten ele alınmıştır. Antlaşmanın 15. maddesinde yukarıda alıntılan ifade birebir kullanılmakla beraber, bu defa, Ülgünlülerin de Ocaklılarla birlikte zikredildiği dikkati çekmektedir. Bu maddede Ülgünlülerin gemilerine el konulması ve yeni gemi yapmalarına müsaade olunmaması belirtilmiştir¹³. Bu yaptırımların Garb Ocakları'nda üslenen korsanlar için uygulanacağı ifade edilmemesi Garb Ocakları'nda icra edilen korsanlık faaliyetlerinin belirli bir hukuki çerçeveye oturduğunun ve Osmanlı Devleti'nce kimi zaman zımnen kimi zaman da doğrudan tasvip edildiğinin bir göstergesi olarak yorumlanmalıdır. Ayrıca 23. maddede de bir kez daha IV. Murad zamanında verilen ve IV. Mehmed zamanında yenilenen " korsan tâifesi husûsı için

¹⁰ "...Venedik beylerinin sefineleriyle yürüten Venedikli olsun ve sâ'ir mülûk-ı Nasârâ re'âyâsından olsun emîn ü sâlim gelüb gidüb kimesne rencide ve tutub esîr eylemeye ve bu husûs için Cezayir ve Tunus ve Trablus ocaklarına ve sâ'ir tenbih iktizâ edenlere muhkem tenbih ve te'kid oluna ki min ba'd ahidnâme-yi hümâyûnuma muhâlif ve sulh u salâha mugâyir bir dürlü vaz' ve hareket eylemeyeler... **A.DVN.DVE**, 16/4, s. 27-28.

¹¹ Bir üst dipnottaki ifade olduğu gibi tekrar edilmiştir. Bu maddenin devamında "... ve ecdâd-ı ızâmım enârallâhu te'âlâ berâhînihim zamânlarında bu husûsa müte'allik inâyet olunan nişân-ı şerî ve evâmîr-i aliyyenin aynı ibrâz olundukda taraf-ı hümâyûnumdan dahi teccid ve te'kid ve mefhûmuyla amel oluna..." yazılıdır. Bkz. **A.DVN.DVE**, 16/4, s. 81.

¹² **A.DVN.DVE**, 16/4, s. 1-2.

¹³ "Cânibeynin re'âyâsı karadan ve deryâdan tarafeynin memleketlerine emniyet ve âsûdelik ile ticâret ve kâr u kesb edüb kimesne mâni' olmaya ve Venedik beylerinin sefineleriyle yürüten Venedikli olsun ve sâ'ir mülûk-ı Nasârâ re'âyâsından olsun emîn ü sâlim gelüb gidüb kimesne rencide ve tutub esîr eylemeye ve bu husûs için Cezayir ve Tunus ve Trablus ocaklarına ve sâ'ir tenbih iktizâ edenlere muhkem tenbih ve te'kid oluna ki min ba'd ahidnâme-yi hümâyûna muhâlif ve sulh u salâha mugâyir bir dürlü vaz' ve hareket eylemeyeler ve kezâlik leb-i deryâda vâki' Ülgün kal'ası ahâlîsi dahi min ba'd korsanlığa çıkmayub ticâret sefinelerine zarar ve ziyân etmemek için ellerinde olan firkate sefineleri ref' ve ticâret sefinelerine ta'arruzdan külliyyet ile men' ve fî mâ ba'd inşâ etmemek üzere tenbih olunub şöyle ki içlerinde fermân-ı hümâyûna muhâlif ve sulh u salâha mugâyir vaz' ve hareket ve tüccâr sefinelerine isâl-ı hasârete cesâret edenlerin nehb u gâret eyledikleri emvâl ve eşyâ her ne ise gerü ashâblarına istirdâd ve vâki' olan zarar u ziyân kendülerinden tazmîn ve esîr eyledikleri kimesnelere dahi esîrlikden istihlâs olunub ve bu makûle eşkiyânın sâ'ire müceb-i ibret olmak için şer'an lâzım gelen cezâları tertîb olunub muhkem haklarından gelinüb ve ecdâd-ı ızâmım enârallâhu te'âlâ berâhînehumun zamânlarında bu husûsa müte'allik inâyet olunan nişân-ı şerîf ve evâmîr-i aliyyenin aynı ibrâz olundukda taraf-ı hümâyûnumdan dahi teccid ve te'kid ve mefhûmu ile amel oluna." **BOA., A.DVN.DVE**, 16/4, s. 102-103.

verilen” beratin yenileneceği beyan olunur¹⁴. Ana hatlarıyla korsanlık yapılmaması, korsanların idarecilerce himaye edilmemesi, korsanlık yapanların cezalandırılması, korsanlık dolayısıyla zarara uğrayanların zararlarının tazmini ve korsanlık yoluyla esir edilenlerin serbest bırakılması gibi başlıklar altında özetleyebileceğimiz bu beratta üzerinde durulması gereken husus “kale altı” ve “engin” kavramlarına yapılan vurgudur¹⁵. Osmanlı Devleti’nin bir top atımı mesafeye tekabül eden “kale altı”ndaki korsanlık hareketleri dolayısıyla sorumlu olabileceği ve “engin”de yani bu mesafenin dışında karşı karşıya gelen Venedikliler ile Ocaklılar arasındaki çatışmalar dolayısıyla sorumlu olamayacağını vurgulaması Venedik Cumhuriyeti’nin ilerleyen zamanlarda Ocaklarla müstakil antlaşmalar imzalamasına giden sürecin başlangıcı olarak okunmalıdır.

Pasarofça Antlaşması’nda yer alan korsanlık hususundaki maddelerle Osmanlı Devleti’nin vermiş olduğu garantiler korsanlık probleminin çözümü noktasında yeterli olmamıştır. Garb Ocakları ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki çatışmaların ve Ocak korsan gemilerinin Venedik’e yönelik faaliyetlerinin devam etmesi neticesinde baylostan merkeze sürekli olarak şikayet aktarımı gerçekleştirilmiş ve Osmanlı merkezi de göndermiş olduğu emirlerle bu faaliyetlerin önünü almaya çalışmıştır¹⁶. Evâhır-ı Rebûlâhir 1132/2-10 Mart 1720 tarihinde Garb Ocakları idareci ve önde gelenlerine hitaben yazılan bir hükümde hem Venedik Cumhuriyeti’nin hem de Ocakların aralarında yaşanan meseleyi Osmanlı merkezine ne şekilde intikal ettirdiği açıkça yazılıdır. Venedik tarafının “...biz devlet-i aliyye-i ebed-peyvend ile musâlaha üzere iken memâlik-i İslâmiye dâhilinde ve ana tabi olan mahallerde Ocaklı tâ’ifesi bizlere ta’arruz ve üzerimize gelip ceng ü cidâl ile ba’zı gemilerimizi alup gadr ederler...” diye şikayette buldukları buna mukabil Ocakların ise “...bizim Venediklü ile adâvet-i kadîmemiz olmağla bulduğumuz mahallde ceng edüb ahz ve tasaddî

¹⁴ BOA., A.DVN.DVE, 16/4, s. 105.

¹⁵ Bu iki kavramın Osmanlı deniz sınırının oluşumu bağlamında önemine vurguyu ilk defa olarak İdris Bostan yapacaktır. Bkz. İdris Bostan, “Osmanlılarda Deniz Sınırı ve Karasuları Meselesi”, **Osmanlı Akdenizi**, İstanbul 2017, s. 306-309.

¹⁶ Örneğin 1130/1718 senesinde Tunus Ocağı’na bağlı kaptanlardan Şerif Mustafa Kaptan, Venedik Körfezi’ne girerek bir Venedik gemisini ele geçirerek Draç limanına götürmüştür. Her ne kadar gemiyi yazılan hüküm üzerine iade etse de, hamuleyi Draç’daki kale dizdarı Hasan ve Beyzade Hüseyin isimli kişilere satmış, onlar da 600 Frenk altını karşılığında Ülgünlülere satmışlardır. Bunun tazmini meselesi iki yıldan ziyade bir vakit alacaktır. **ASVe., Bailo a Costantinopoli, Carte Turche**, b. 254, defter 348, s. 171-173 (Evâil-i Receb 1132/9-18 Mayıs 1720).

ederiz...” şeklinde savunma yaptıkları görülmektedir¹⁷. İlk olarak alıntılanan ifade, Venedik Cumhuriyeti’nin Sultanın sözünün Ocaklarda da cari olması gerektiğine inandığını gösterir niteliktedir. Burada üzerinde durulması gereken husus Trablusgarb dayısının Osmanlı Devleti’nin sulh üzere olduğu bir devleti “kadîmî düşman” olarak nitelenmesi hususudur. Osmanlı Devleti’nin vermiş olduğu ahidname ile “dost” olarak adlandırdığı, İslam hukukuna göre *dârü’l-emân* yahut *dârü’s-sulh* olarak tanımlanan bir yerin Osmanlı bağılları tarafından “kadîmî düşman” olarak tanımlanmasının bir tenakuz oluşturduğu açıktır.

Taraflar arasındaki sorunun çözülememesi üzerine, Venedik kendisini Osmanlı Devleti ile doğrudan sıkıntıya sokmayacak bir biçimde müdafaa edebilmek ve Ocak gemilerine gerekli taarruzlarda bulunabilmek üzere Osmanlı Devleti’nden aralarında bir deniz sınırı çizilmesini talep edecektir. Bu talep uyarınca çizilen deniz sınırına göre, Venedik Körfezi diye adlandırılan Adriyatik Denizi’ne Ocak gemilerinin girmesi kesinlikle yasaklanmıştır. Öte yandan Osmanlı egemenliğindeki sahil şeridinden deniz içine doğru 30 millik mesafe “kale altı” olarak kabul edilecektir¹⁸. Ocaklar ve Venedik Cumhuriyeti arasında bu sınırlar dışında (*enginde*) bir mücadele gerçekleşirse, bu hususta Venedik yahut Osmanlı merkezlerinin sorumlu tutulmayacağı böylece netleştirilmiş olur. Bu hükmün Trablusgarb’a ulaşmasının ardından Trablusgarb dayısı Ahmed’in, 25 Rebülevvel 1133/24 Ocak 1721 tarihinde yazmış olduğu bir arzualde açık bir biçimde bu düzenlemeye itiraz ettiği görülür. Trablusgarb dayısı Ahmed’in itirazındaki en temel argümanı Ocak faaliyetlerinin çizilen deniz sınırları ile sınırlandırılması durumunda gelirlerin azalacağı bunun da “müstahfızanın bu diyârdan intişâr ve firâr...” etmelerine neden olacağıdır. Öte yandan Dayı Ahmed “...verilen bir yıllık imdâdına iki kıst ulûfe ancak kifâyet eder. Bâkî mevâcib ve sâyir masrûfâtı rûz u şeb kendülere hâb u râhatı harâm edüb rûy-ı deryâda korsanlık hîlesiyle sayd [u] şikâr edüb nasîb olan mâl-ı gazâdan tetmîm-i mevâcib ve tekmil-i vazîfe ederiz...” diyerek, Osmanlı merkezinden gönderilen ulufenin, buradaki görevlilerin ihtiyaçlarının sadece yarısını karşıladığını ve ihtiyaç duyulan diğer kısmın ancak “büyük zorluklarla” yapılan korsanlık faaliyetlerinden elde edilen gelirlerle karşılandığını ifade ederek korsanlığa devam etmenin ekonomik yönünü ortaya koyar. Bununla birlikte bu yasakların askerin bölgeden uzaklaşmasına neden olacağı ve “Askersiz

¹⁷ BOA., *Mühimme Defteri*, no: 129, hüküm no: 782, s. 206-207. Bu defterde Cezayir’e yazılan hüküm aynen kopyalanmış, birer suretinin Trablusgarb ve Tunus’a yazıldığı ifade edilmiştir. ASVe., *Bailo a Costantinopoli, Carte Turche*, f. 254, defter 348, s. 183-192’de ise aynı hükmün Trablusgarb’a yazılan sureti yer almaktadır.

¹⁸ Bkz. İdris Bostan, *a.g.m.*, s. 307.

vilâyet-i pâdişâhî hod hıfz olunmayup *iyâzen billâhi te'âlâ* bahren abede-i evsân ve berren ibkâ-yı urbân müstevlî olmak muhakkaktır...” diyerek Osmanlı merkezini bölgedeki kontrolünü kaybedeceği uyarısı ile üstü kapalı bir biçimde tehdit eder¹⁹.

1720 tarihli düzenleme Osmanlı merkezi idaresince Ocakların itirazına rağmen uygulamaya konacaktır. Fakat, Ocakların bu uygulamayı dikkate aldıklarını söylemek mümkün görünmemektedir. Nitekim, 22 Kânunievvel (Aralık) 1720 tarihli Venedik baylosuna kaptan Mattio Bellatin’in göndermiş olduğu mektuptan anlaşıldığı üzere, 25 Teşrinievvel (Ekim) 1720 tarihinde Venedik’ten hareketle İstanbul’a gitmekte olan *Benedittion* adlı gemisi Navarin ile Modon arasında bir yerde kıyıda 15 deniz mili kadar açıktayken üç Tunus kalyonunun saldırısına uğramıştır. Gemi ve hamulesine Tunuslularca el konulduğu gibi kaptan Mattio Bellatin, yirmi iki kişilik gemi mürettebatı ve iki adet Venedikli yolcu esir edilmiştir. Kaptan Bellatin, kendisini ele geçiren denizcilere “bâlâda zikr olunan mahalde bizi alup esîr etmek tarîk-i hakk ile olmaz” diye itiraz ederek deniz sınırı vurgusunda bulunurken Tunus kalyonlarının kaptanı “...sizi Tunus’a götürdüğümüzde dayı hazretleri esîr eder mi etmez mi ma’lûmumuz değildir” diye cevap vererek bu hususta karar mercisinin merkezin hükmü değil, dayının ihtiyarı olduğunu ifade etmiş olur. Kaptan Bellatin Tunus’a götürüldüğünde Tunus dayısı onu serbest bırakmayacaktır; İstanbul’dan meseleyi soruşturmak ve Bellatin’in serbest bırakılmasını temin etmek üzere gönderilen görevliye “denizden mil sayılmaz” ve “beş mil kıyıda irak dahi olmuş olsak şikârimızdır” şeklinde cevap verilecektir. Bellatin yazmış olduğu arzında “ihâneten ve evâmir-i şerîfeye muhâlefeten” alıkonulduğunu bildirecektir. Bu durum Ocakların korsanlık hususunda merkezden gönderilen emri tanıma hususunda gönüllü olmadıklarını ve eski düzen hususunda ısrarcı olduklarını net bir biçimde ortaya koymaktadır²⁰.

Osmanlı Devleti’nin Venedik’e vermiş olduğu son ahidname I. Mahmud’un 1730’daki cülusunun ardından gerçekleşir. Evâil-i Zi’hicce 1145/15-24 Mayıs 1733 tarihinde tanzim edilen bu ahidname metninin hazırlanmasında Pasarofça Antlaşması esas alınmıştır²¹. Pasarofça örneğinde olduğu gibi bu ahidnamenin de 15. maddesinde korsanlık konusu ele alınır ve 10 numaralı dipnotta transliterasyonu yapılmış olan ifade burada da aynı ile tekrar edilir²². Antlaşmanın 23. maddesinde ise yine IV. Murad döneminde tanzim ve sonraki padişahlar tarafından bir kaç kez yenilenen

¹⁹ ASVe., *Bailo a Costantinopoli, Carte Turche*, b. 254, defter 349, s. 100-107.

²⁰ ASVe., *Bailo a Costantinopoli, Carte Turche*, b. 254, defter 349, s. 121-127.

²¹ BOA., A.DVN.DVE, 16/4, s. 115-125 ve ASVe., *Documenti Turchi*, no: 1880.

²² BOA., A.DVN.DVE, 16/4, s. 120.

“korsan tâifesi husûsî için verilen” beratın ibrazı durumunda yenileneceği yazılıdır²³. Bu ahidnameyi müteakiben de tıpkı önceki örneklerde olduğu gibi bu tecdid işlemleri gerçekleştirilecektir. 7 Safer 1147/9 Temmuz 1734’de tanzim edilen beratla yeniden deniz sınırına vurgu yapılacak ve “...Mağriblünün kadirgaları ve burtunları enginde Venediklü ile birbirlerine buluşduklarında Venediklü ile ceng ederlerse her kangı tarafa zarar isâbet eder ise anın için su’âl ve cevâb olunmaya..” demek suretiyle deniz sınırı ötesindeki yani açık denizdeki mücadeleler ve problemlere Osmanlı merkezinin müdahale etmeyeceği bir kez daha ifade edilecektir. Ayrıca “... korsan tâifesi cezalanur ise aslâ Venediklüye töhmet olunmaya..” ibaresiyle Venedik’in kendisi açısından gerekli tedbirleri rahatça alabileceğinin altı çizilmiştir²⁴. Fakat, Ocakların ve Ocaklara bağlı faaliyet gösteren korsanların ahidnameleri ve ve yapılan sair düzenlemeleri tatbik etmek hususundaki gönülsüzlükleri Venedik’i bir süredir denemekte olduğu ve bir süre daha deneyeceği askeri arayışların dışında arayışlara itecektir.

Ocaklarla Müstakil Antlaşma Yapma Fikrinin Doğuşu ve Osmanlı Devleti

Girit Savaşı’nın ardından Levant’la olan ticaretini yeniden canlandırmaya çalışan Venedik Cumhuriyeti, öncelikli olarak 1670 yılında Osmanlı Devleti’nden yukarıda zikrettiğim IV. Murad döneminde korsanlık hususu için tanzim edilen beratı IV. Mehmed’e tecdid ettirmek suretiyle güvenlik sıkıntılarını minimize etmenin ilk adımını atar. Bu dönemde Venedikli tüccar, devletin direktifleri doğrultusunda, önceki yüzyıllarda da Akdeniz’de yaygın bir biçimde kullanıldığını gördüğümüz savaş gemilerinin eskortluk ettiği konvoy sistemini uygulayacaktır²⁵. Senato, 13 Şubat 1676 M.V.²⁶/13 Şubat 1677 tarihinde yayımlanan fermanla Venedik Cumhuriyeti’nden ticaret yapmak için Levant’a gidecek olan tüm gemilerin senede iki kez düzenlenecek olan konvoy ile gitmesi gerektiğini ilan etmiş ve konvoy dışındaki tüm seyahatleri yasaklamıştır²⁷.

Konvoy sistemi belli ölçüde güvenlik sağlamakla birlikte, özellikle kötü havalarda konvoydaki gemilerin olası bir çarpışmayı engellemek adına birbirlerinden uzaklaştıkları hallerde korsanlar konvoydaki gemileri vurmaya devam edecektir. İkinci olarak ise gemilerin topluca hareket etmeleri limanlarda beklenmeyen fiyat hareketlerine neden olmaktadır. Varılacak olan yerde talebin yüksek olacağı bilinen

²³ BOA., A.DVN.DVE, 16/4, s. 123.

²⁴ BOA., A.DVN.DVE, 16/4, s. 126.

²⁵ Ugo Tucci, “La Marina Mercantile Veneziana nel Settecento”, *Bollettino*, no: 2, Venezia 1960, s. 155.

²⁶ Venedik takvimi 1 Mart tarihi itibarıyla başlamakta ve bu takvim M.V. (More Veneto) şeklinde sembolize edilmektedir.

²⁷ ASVe., *Cinque Savi alla Mercanzia*, b. 45, numarasız.

ürünler gemiler limandan ayrılmadan önce piyasadan toplanırken fiyatları yükselir; aynı tür emtia ile bir bölgeye gidildiğinde ise arz bolluğu dolayısıyla fiyatlar ve bununla bağlantılı olarak da ticaretten elde edilen karlar düşer. Konvoy sisteminin sürdürülebilir bir yöntem olmadığını anlayan Venedik Cumhuriyeti, 1736 senesinde önemli bir düzenleme yapıp, Ugo Tucci'nin 18. yüzyıl Venedik deniz ticaret tarihinin ikinci dönemi olarak adlandırdığı *naveatte* dönemini başlatır²⁸.

Deniz ticaret trafiğinin yapısını tamamen değiştiren 1736 tarihli *naveatte* düzenlemesi ile ticari emtianın artık silahlı ve büyük gemilerle taşınması zorunlu hale getirilir²⁹. Geminin büyüklüğü, gemide bulunması gereken personel sayısı ve harp aleti miktarı gibi hususlarda sıkı bir düzenleme getirilmesi bu gemileri donatmayı oldukça masraflı hale getirmiştir. Örneğin 13 Şubat 1751 tarihli bir belgeden anlaşıldığı üzere İzmir ve İstanbul'a gitmek üzere Venedik'ten hareket eden *La Madonna del Rosario et Anime del Purgatorio* isimli Kaptan Vincenzo Millich'in kumandasındaki *naveattede* toplam 32 personel görev yapmaktadır³⁰. Gemilerin masraflı bir biçimde donatılması da istenen neticeyi vermeyecek ve Venedik Cumhuriyeti'nin yeni arayışları başlayacaktır. 1760'ların başında Prospero Valmarana, Gaetano Gervasone ve Giovanni Comata'nın öncülüğü ve gayretleri neticesinde Venedik, Garb Ocakları ile birebir antlaşmalar yapmaya başlamıştır³¹. Bu noktada Venedik'in imdadına Toskana Grandukalığı yetişir. Cezayir ile 1161/1748 yılında bir sulhname imzalayarak korsanlık probleminin önüne geçen Toskana Grandukalığı, Venedik'e bu hususta model olacak ve Venedik Cumhuriyeti 1763 yılında Cezayir'le başlamak üzere Garb Ocakları ile müstakil barış antlaşmaları imzalayarak denizlerdeki güvenlik sorununu asgari düzeye indirmeye çalışacaktır³². Esasen Venedik Cumhuriyeti bu hususta daha evvel harekete geçmiş olup 1751 senesi 8 Mayısında *Tre Deputati al Commercio*³³

²⁸ Ugo Tucci, Aynı yer.

²⁹ ASVe., *Cinque Savi alla Mercanzia, Diversorum*, b. 370 numarasız ve ASVe., *Cinque Savi alla Mercanzia, Dogane-Tariffe*, b. 868, no: 5.

³⁰ ASVe., *Cinque Savi alla Mercanzia, Diversorum*, b. 406, no: 63.

³¹ Maria Pia Pedani, "Venezia e il Maghreb nei Documenti dell'Archivio di Stato di Venezia", *Quaderni di Studi Arabi*, no: 10, 1992, s. 164.

³² Toskana Grandukalığı ile imzalanan antlaşmanın ilham vermesi/örnek teşkil etmesi meselesi dönem kaynaklarında da zikredilmektedir. ASVe., *Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Algeri*, b. 612, numarasız. Bu antlaşmanın bir sureti için bkz. BOA., A. DVN. DVE., no: 910, Metnin transkripsiyonu ve tıpkıbasımı için *Osmanlı Belgelerinde Cezayir*, İstanbul 2010, s. 36-65 arasında yer almaktadır.

³³ *Tre Deputati al Commercio*: 1708'de, *Cinque Savi alla Mercanzia*'nın iş yoğunluğunu azaltmak üzere oluşturulmuş, Venedik ticaretini geliştirmek ve denetlemekten mesul olan organ. 1756 senesinde ilga edilmiş, yetkileri tekrar *Cinque Savi alla Mercanzia*'ya devr olunmuştur.

ve *Cinque Savi alla Mercanzia*³⁴ müştereken 32 maddelik bir barış planı hazırlamış olsalar da dönem şartları dolayısıyla bu planın hayata geçmediği görülmektedir³⁵.

Venedik Senatosu Ocaklarla barışı bir kez daha gündeme aldığı 1761 yılı sonunda o sırada Genova'da konsolosluk yapmakta olan Gaetano Gervasone'yi Cezayir'e göndererek görüşmeleri başlatmıştır. Cezayir Dayısı ve Valisi Ali Paşa'nın huzurunda toplanan meşveret meclisinde, antlaşma detayları görüşülür ve taraflar 7 Muharrem 1177/18 Temmuz 1763 tarihinde aşağıda detayları ele alınacak olan 23 madde üzerinde mutabık kalırlar³⁶.

Antlaşmanın içerik analizine başlamadan önce bir konuya dikkat çekmek gerekir. Bu konu Ocakların Batılı devletlerle imzaladıkları antlaşmaların Osmanlı Devleti'nin bilgisi dahilinde gerçekleşip gerçekleşmediği konusudur. Salvatore Bono, Ocakların Batılı devletlerle 17. yüzyılda kırk iki, 18. yüzyılda da altmış dokuz adet sulh ve ticaret antlaşması imzaladığını kaydeder³⁷. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan sınırlı sayıda örnekten biri olan Cezayir Ocağı'nın Toskana Grandukalığı ile imzaladığı 1748 tarihli antlaşmada açık bir şekilde "...şevketlü azametlü pâdişâh-ı İslâm ve *sellemehü's-selâm* hazretlerinin emr-i âlîleriyle..." denilerek bu antlaşmanın Sultanın emri ile imzalandığı ifade edilir³⁸. Bir diğer örnek olan Trablusgarb Ocağı ile Sicilyateyn Krallığı arasında 3 Haziran 1741 tarihinde imzalanan antlaşmanın birinci maddesinde "bundan akdem mîlâd-ı hazret-i İsa'nın bin yedi yüz kırkinci senesinde mâh-ı Nisan'ın yedinci gününde Devlet-i aliyye ile haşmetlü miknetlü Sicilyateyn kralı beyinde akd olan musâlahanın yedinci mâddesinde karar-dâde olduğu üzere kral-ı müşârunileyhin Trablus Ocağı ile musâlaha ve müsâleme üzere olmaları Devlet-i aliyyenin intizâm-ı re'yi-rezinleri der-kâr olduğuna binâen hâlâ mâbeynde mün'akid olan..." denilerek, bu antlaşmanın da Sultanın emri ile hazırlandığı ortaya konur³⁹. Öte yandan İdris Bostan tarafından Osmanlı Devleti'nin İspanya'ya ahidname verme sürecinde Ocakları antlaşma dışı bırakmak ve İspanya'yı Garb Ocakları ile müstakil antlaşmalar yapmaya zorlamak hususundaki çabaları da kaleme alınmıştır. Bu süreçte Osmanlı Devleti, Ocakların "sulh yapma hususunda kendi iradeleriyle hareket etme

³⁴ **Cinque Savi alla Mercanzia**: Venedik Cumhuriyeti tarafından 1517 yılında denizciliğin ve ticaretin organizasyonu ve yönetimi için oluşturulmuş bir birim. Osmanlı belgelerine zaman zaman "beş beyler" şeklinde yansıdığı görülür.

³⁵ **ASVe., Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Algeri**, b. 612, numarasız.

³⁶ **ASVe., Miscellanea Atti Diplomatici e Privati, sec. XVIII**, b. 72, no: 2108 ve **ASVe., Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri**, no: 1/a-b-c.

³⁷ Salvatore Bono, **a.g.e.**, s. 2-3.

³⁸ **BOA., A. DVN. DVE.**, no: 910.

³⁹ **BOA., A.DVN.DVE.**, no: 96/1, s. 43.

hakkına sahip olduklarını” iddia edecek ve İspanya’ya Ocakları bu hususta teşvik edici bir ferman göndereceğini ifade edecektir⁴⁰. Bu sınırlı sayıdaki örnekte bu antlaşmaların Sultanın emri ve müsaadesi ile gerçekleştirildiği görülmekle beraber, aşağıda detaylandırılacak olan Venedik Cumhuriyeti’nin Cezayir’le imzaladığı 7 Muharrem 1177/18 Temmuz 1763 tarihli antlaşma ve ardından Gaetano Gervasone’nin Tunus’a geçerek 22 Safer 1177/1 Eylül 1763 tarihinde Ali Paşa ile imzaladığı antlaşmalarda bu ve benzeri bir ifade yer almamaktadır⁴¹. Aynı durum, Trablusgarb Ocağı’nın Şevval 1177/Nisan 1764’te Venedik’le imzaladığı antlaşma için de geçerlidir⁴².

Venedik’in İstanbul baylosu Pietro Correr’in 3 Ocak 1764 tarihli *dispacciosundaki* ifadelerden bu antlaşmaların İstanbul’un bilgisi dışında gerçekleştirildiği net bir biçimde görülmektedir. Correr, sadrazamın (Köse Mustafa Paşa) huzuruna çağrıldığını ve sadrazamın kendisine Venedik Cumhuriyeti’nin Ocaklarla antlaşma imzaladığının doğru olup olmadığını sorduğunu yazar. Ayrıca şayet bu doğru ise neden kendileriyle irtibata geçilmediğini ve Sultanın onayına ihtiyaç duyulmadığını sorar⁴³. Sadrazama göre, Ocaklar antlaşma ve sözleşmelerle vermiş oldukları sözleri tutma hususunda istikrarsız oldukları için, bu antlaşmaların Sultanın onayına ihtiyacı vardır. Correr bu hususta hazırlıksız olduğu için ne cevap vereceğini bilemediğini belirtir. Kısa bir süre sonra bu onayı temin edeceğini ifade ettikten sonra bayloşanesine döner⁴⁴. Elimizde bu onayın yapıldığına dair bir veri bulunmamakla birlikte, 4 Zilka’de 1179/13 Nisan 1766 tarihinde bu antlaşma ile taahhüd ettiği 1178 yılına ait 10.000 Cezayir altını hediye eden konsolos tarafından ödenmesinin ardından Cezayir Dayısı ve Valisi Mehmed Paşa’nın Venedik’e verdiği muhabbetnamesinde, III. Mustafa’nın tüm elkabıyla zikredilmiş olması ve ayrıca dayının o makamın hizmetinde bulunmaktan dolayı “şeref-yâb” olduğunu ifade etmesi bu onayın yapıldığı yahut Cezayir’in bu hususta uyarılmış olduğunu düşündürür⁴⁵. Fakat aynı senenin Ağustos ayında Trablusgarb’la bir daha imzalanan antlaşmada, yahut Cezayir’le 1 Safer 1182/23 Temmuz 1768 yılında tecdid edilen antlaşmada ve Tunus’la yaklaşık sekiz sene devam eden savaşın ardından 27 Ramazan 1206/19 Mayıs 1792’de imzalanan

⁴⁰ İdris Bostan “Akdeniz’de Osmanlı Direnişi: İspanya’nın 1783 ve 1784 Cezayir Kuşatmaları”, **Osmanlı Akdenizi**, İstanbul 2017, s.282-284.

⁴¹ **ASVe., Commemoriali**, r. 32, 46 v-53 bis r. ve **ASVe., Documenti Egiziani, Tunisini, Tripolitani**, no: 56.

⁴² **ASVe., Documenti Egiziani, Tunisini, Tripolitani**, no: 2-3

⁴³ “... mi chiese, se era vero che il Governo avesse segnata la pace con li tre Cantoni e se questo fosse perché sin ora non l’avesse comunicata alla Porta e chiesta la ratificazine del Sultano...”, **ASVe., Dispacci degli Ambasciatori al Senato, Costantinopoli**, f. 210, no: 74, Prima.

⁴⁴ Aynı yer.

⁴⁵ **ASVe., Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Algeria**, b. 612, numarasız.

antlaşmada Osmanlı padişahına her hangi bir atıfta bulunulmamaktadır⁴⁶. Yukarıda da ifade etmeye çalıştığım gibi bu antlaşmaların Osmanlı merkezi idaresinin bilgisi doğrultusunda imzalanıp imzalanmadığı meselesine dair elimizdeki örneklerden hareketle net bir çıkarımda bulunmak kolay değildir; bununla birlikte zaman zaman Ocakların Osmanlı merkezinden bağımsız bir şekilde hareket etmeye çalıştıkları açık bir biçimde görünmektedir.

Antlaşma Maddelerinin Değerlendirilmesi

Antlaşmanın “sebeb-i tahrîr” kısmında Cezayir ile antlaşma görüşmeleri yapmak üzere Venedik Cumhuriyeti’nin Gaetano Gervasone’yi görevlendirdiği, Gervasone’nin Cezayir Ocağı’na gidip Ali Paşa huzurunda tertiplenen meşveret meclisinde Ocak ihtiyarları ve asker temsilcileri ile görüştüğü ve tarafların bu görüşmeler neticesinde aşağıda detaylandırılacak olan ahidname metni üzerinde uzlaştığı belirtilir ve ardından 23 madde sıralanır. Burada antlaşma içeriğinin kolaylıkla anlaşılabilmesi adına, maddelerin belli başlıklar altında ele alınması ve birlikte değerlendirilmesi yoluna gidilecektir.

a.) Seyr-i Sefain

Gemilerin denizde serbestçe hareket edebilmesi öncelikli olarak ele alınan bir mesele olarak karşımıza çıkar. Bu antlaşmada Venedik ve ona bağlı olan yerlerin gemilerine Cezayir korsanları tarafından herhangi bir zarar verilmeyeceği açıkça ifade edilmiştir. Bu imtiyazdan faydalanmak için gemilerin ve gemidekilerin Venedikli olduklarını yahut Venedik devletinin müsaadesi ile denizde bulduklarını ispatlama zaruretleri ortaya çıkmaktadır. Böyle olunca bu antlaşmanın birinci maddesi ile Venedik Cumhuriyeti’nin kendi limanlarından hareket eden gemilere mutlaka pasaport ve patent verme zorunda oldukları hatırlatılır. Ayrıca Cezayir gemileri denizde hareket halinde iken Venedik gemilerine denk gelirse, Venedik gemisinde olanlar pasaportlarını ibraz ettiklerinde, Cezayir tarafından herhangi bir saldırıya maruz kalmayacakları belirtilmiştir. Bunun “istismar” edilmesini önlemek için, Cezayir Ocağı, Venedik Cumhuriyeti’nin diğer millet gemilerine bu tarz pasaport ve patent vermemesini talep etmiş ve bu şart antlaşmaya konulmuştur⁴⁷.

Venedik’in korsan ya da tüccar gemileri denizde Cezayir’in korsan ya da tüccar gemileri ile karşılaştıklarında birbirlerini aramama kararı almışlardır.

⁴⁶ ASVe., *Documenti Tripoli e Tunisi*, numarasız.

⁴⁷ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 1. Madde.

Taraflar birbirlerine hürmet edecekler ve kesinlikle zarar vermeyeceklerdi⁴⁸. Yapılan düzenlemeye göre Cezayir'e ait korsan gemileri Venedik tüccar gemilerine denk geldiklerinde, tüccar gemisine içinde kürekçiler dışında iki kişinin bulunduğu bir sandal gönderip, pasaport kontrolü yaptırabilirdi. Bu iki kişinin gemi kaptanından müsaade çıkmadığı takdirde gemiye girmesi yasaklandı; Venedikliler tarafından devletlerinden alınan pasaportlar ibraz edildiğinde, korsan temsilcileri hızlıca sandallarına binip geri kendi gemilerine dönmek zorundaydı. Şayet, Venedik korsan gemisi Cezayir korsan yahut tüccar gemisine denk gelirse, gemide Cezayir hakimi yahut oradaki Venedik konsolosu tarafından verilen bir pasaport varsa geminin yoluna devam etmesine müsaade edilecekti. Bu antlaşma ile pasaportların geçerlik tarihi olarak ise on beş ay belirlenmiştir. Bu zaman zarfı içerisinde iki taraf gemileri birbirlerinden emin olacaklardı⁴⁹.

Bu antlaşmayla Venedik'e ait bir kapudane Cezayir önünde belirlediği zaman, Venedik konsolosu gidip bu durumu Cezayir hakimine haber vermekle mükellef hale geldi. Cezayir hakimi de dostluk nişanesi olarak kale burçlarından yirmi pare top atışı yaptıracaktı. Buna mukabil Venedik kapudanesinden de cevabi yirmi pare top atışı yapılacaktı. Bu gemi şayet doğa hizmet veren bir gemi ise yanına mavnalar tahsis edilecekti⁵⁰. Cezayirli yerel yöneticilerin yahut gemi kaptanlarının, Venedik tüccarını yahut gemide bulunan herhangi bir millete mensup birini zorla çıkarıp kendi gemilerine almaya yahut başka yerlere götürüp sorgu, sual ve eziyet etmeye hakları olmadığı aynı madde ile kurala bağlanmıştır⁵¹.

Tüccarlar Cezayir'e yahut ona bağlı yerlere gittiklerinde kendilerine zorla herhangi bir şey satılmayacaktı. Ayrıca Venedik gemilerine taşınmaları için istemedikleri bir yük konmayacak veyahut istemedikleri bir yolculuğa çıkarılmayacaklardı⁵². Ticaret için Cezayir'e bağlı bir yerde bulunan bir Venedikli tüccar, şayet hayatını kaybederse, Cezayir hakimi ve diğer Cezayirli keskinlikle metrukatına dokunamayacaklardı. Bu şahıs, ölümünden önce kimi vasi tayin ettiyse o kişi yahut o kişinin vekili gelip metrukatı alabilecekti. Gelen şahıs, bütün mirası deftere kaydedecek ve varise ulaştıracaktı. Şayet böyle bir şahıs bulunmazsa, Venedik

⁴⁸ ASVe., Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri, no: 1/a-b-c, 3. Madde.

⁴⁹ ASVe., Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri, no: 1/a-b-c, 4. Madde.

⁵⁰ ASVe., Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri, no: 1/a-b-c, 20. Madde.

⁵¹ ASVe., Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri, no: 1/a-b-c, 5. Madde.

⁵² ASVe., Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri, no: 1/a-b-c, 14. Madde.

baylosu (konsolosu) bu kayıtları tutacaktı⁵³. Venedikli her hangi biri bir yere giderken ya da bir yerden gelirken kendisine, malına ve hizmetkarlarına Cezayir gemileri tarafından bir zarar verilmeyecekti. Buna karşın, Cezayirli Venedik'le düşman olan devletler gemilerinde bulunurlarsa onlara ve mallarına zarar verilmeyecekti⁵⁴.

b.) *Venedik Temsilcileri*

Bu antlaşmaya göre Venedik Cumhuriyeti, Cezayir'e temsilci olarak her kimi isterse gönderebilecekti. Oradaki temsilcinin canı ve malının güvenliğinden Cezayir sorumlu olacaktı. Venedikliler tercüman olarak ise her kimi isterlerse atama hakkına sahiptiler ve simsarlarını da diledikleri kişiler arasından seçebilirlerdi. Dini görevlerini yerine getirmek istediklerinde bunun için kendilerine bir yer tahsis edilecek ve bir papazın konsolosla birlikte sakin olmasına müsaade edilecekti. Cezayir'de bulunan Venedik esirleri de bu ayınlara katılabileceklerdi. Venedik konsolosları gitmek istedikleri zaman onlara mani olunmayacak, taşrada ikamet etmek isterlerse buna da müsaade verilecekti⁵⁵. Venedik konsolosunun kendi hanesinde tüketeceği yiyecek, içecek, mühimmat ve hediyeler için gümrük ve diğer vergiler tahsil edilmeyecekti⁵⁶.

Venedik reayasından birinin bir Müslüman ile arasında bir problem olduğunda davaları dayının huzurunda görülecekti. Kendi aralarında bir problem olduğunda ise bu hususta kendi konsolosları yetkili kılınmıştır⁵⁷. Şayet, bir Venedikli ile bir Cezayirli arasında bir problem yaşanır ve bunun sonucunda bir cinayet vuku bulursa, cezaları buldukları yerin hukukuna göre takdir edilecekti. Venediklinin bir Müslümanı öldürdüğü durumlarda katil kaçıp kurtulursa bu konuda diğer Venedikliler yahut Venedik temsilcileri sorumlu tutulmayacaklardı⁵⁸. Venedik tüccarından herhangi birinin Cezayirli birine borcu olursa, bu borç diğer Venediklilerden yahut konsoloslardan tahsil edilmeye çalışılmayacaktı⁵⁹. İki taraf arasındaki dostluğun bozulduğu durumlarda, temsilci ve tüccarın Cezayir'den ayrılmasına müsaade edilecek, mallarına el konulmayacaktı⁶⁰.

⁵³ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 13. Madde. Bu yüzyılda baylos unvanı sadece İstanbul'da mukim olan daimi elçi için kullanılmaktaydı. Antlaşmanın İtalyanca versiyonlarında konsolos ibaresi kullanılmasına rağmen, Osmanlıca versiyonunda eski alışkanlıkların bir devamı olarak baylos ifadesi kullanılmıştır. Bkz. ek: 1.

⁵⁴ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 19. Madde.

⁵⁵ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 17. Madde.

⁵⁶ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 21. Madde.

⁵⁷ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 15. Madde.

⁵⁸ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 16. Madde.

⁵⁹ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 14. Madde.

⁶⁰ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 18. Madde.

c.) *Gemi Kazaları*

Gemi kazaları da antlaşmada yer alan önemli hususlardan birisidir. Buna göre Venedik gemilerinden biri Cezayir'e bağlı bir yerde baştankara olursa içinde bulunan mal ve erzakı Cezayir hakiminin sorumluluğunda olacak ve yağma edilemeyecekti. Kurtarılan emtia karaya çıkarıldığında gümrüğe sokulmayacak ve bundan dolayı tüccar ve gemi kaptanından bir ödeme talep edilmeyecekti. Antlaşmada ayrıca Cezayirliilerin aradaki dostluğun bir göstergesi olarak kurtarma çalışmalarında canla başla görev alacakları da belirtilmiştir⁶¹.

d.) *Gümrük Resmi*

Ticaretin vergilendirilmesi meselesi bu antlaşmada kendisine yer bulan diğer bir mesele olmuştur. Osmanlı Devleti, Pasarofça Antlaşması ile birlikte, imparatorluk dahilinde ticaret yapan Venedikli tüccardan %3 nispetinde vergi almayı kararlaştırmış ve 1733 ahidnamesi ile bunu teyid etmişken, bu antlaşmada farklı bir durumla karşı karşıya kalınmaktadır. Antlaşmanın 2. maddesinde, Venedik tüccarının Cezayir'de alıp sattıkları emtia dolayısıyla %5 nispetinde gümrük vergisi verecekleri yazılıdır⁶². Bu dönemde Tunus Ocağı ile yapılan antlaşmada da aynı nispette vergi verileceğinin yazıldığını görüyoruz. Bununla birlikte Trablusgarb Ocağı ile yeni yapılan antlaşmada ise bu oran %3 olarak kalmaya devam etmiştir. Bu durum, gümrük vergisi meselesinin Ocaklarla antlaşmalar yapma sürecinde bir pazarlık konusu olduğu anlamına gelmektedir.

1763 sonrası periyotta, Venedik Cumhuriyeti'nin Ocaklar içerisinde en yoğun ticari ilişkisinin Trablusgarb ile olduğu bilinmektedir. Bu hususta Tunus ikinci sırada gelmekte, Cezayir'le ise ticaret yok derecesinde gerçekleşmekte idi⁶³. Venedik Cumhuriyeti'nin %2'lik bu gümrük vergisi artışını mesele etmemesi Cezayir Ocağı ile antlaşmanın imzalanmasındaki esas motivasyonun ticari kaygılar değil güvenlik kaygıları olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanmalıdır. İlaveten Cezayir'in Fransa ve İngiltere ile yapmış olduğu antlaşmalarda da %5'lik bir gümrük vergisi alınmasını karara bağlamış olması, Venedik'i bu hususta rahatlatan bir gelişme olarak görülmelidir. Bu antlaşma ile %5'lik gümrük talebi uygulamasının yanında tüccarın Cezayir'de satamayıp gemisine yüklemek istediği emtia için tekrar gümrük vergisi ödememesi de şarta bağlanmış olur⁶⁴.

⁶¹ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 6. Madde.

⁶² ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 2. Madde.

⁶³ Özgür Oral, "Osmanlı-Venedik Ticari İlişkileri (1763-1794)", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul 2017, s. 306-309.

⁶⁴ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 2. Madde.

e.) *Memnu Meta*

Antlaşmada memnu meta (kontrabando) olarak barut, kibrit, demir, tahta, her türlü kereste, gemi yapımında kullanılan halat, zift ve katran ve her türlü savaş malzemesi zikr edilmiştir; Cezayir dayısının Venedik'ten bu gibi emtiayı satın alabileceği ve bunun karşılığında gümrük talebinde bulunmayacağı yazılıdır⁶⁵. 4 Zilka'de 1178/25 Nisan 1765 tarihinde Venedik'li görevli Giovanni Comata ile imzalanan bir ek protokolle, ikinci maddede yer alan Cezayir'in memnu meta talebinden vazgeçtiği ifade edilmiştir⁶⁶.

f.) *Korsanlık*

Cezayirliiler zaman zaman diğer devletler gemilerinde de korsanlığa çıkmaktadırlar. Bu yüzden, antlaşmada Cezayir dayısının kendi tebaasından olanlara bu hususta müsaade vermeyeceği yazılıdır. Böylece, Cezayirliiler Venedik'e düşman devletlere bağlı korsanlarla birlikte hareket edemeyeceklerdi⁶⁷. Öte yandan Venedikli tüccarlar, zaman zaman Cezayir'den gemi satın almaktaydılar. Cezayirli korsanlar tarafından ele geçirilen bu gemilerden biri Venedikli bir tüccara satılırsa ve bu tüccar gemiyle birlikte giderken denizde başka bir Cezayir korsan gemisine rast gelirse, Venedikli bu gemiyi satın aldığına dair tezkereyi ibraz edince, kendisine dokunulmayacaktır⁶⁸.

Cezayir korsanları, Venedik'e bağlı şehir, kale ve limanlar civarında göründüklerinde o yerin Venedik'e bağlı olduğunu anladıktan sonra o civarda korsanlık yapmayacaktı. Bu durumun aradaki dostluğun muhafazası için önemli olduğunun altı özellikle çizilmiştir⁶⁹. Tunus, Trablusgarb ve Sela gibi yerlerin korsanları, Venedik gemilerini ele geçirirlerse, bu ele geçirdikleri gemileri, malları ve esirleri Cezayir'e bağlı limanlarda satamayacaklardı⁷⁰. Buna karşın Venedik korsan gemileri ele geçirmiş oldukları ganimetlerini Cezayir'de yahut Cezayir'e bağlı yerlerde satabilirlerdi. Bu korsanlar Cezayir'e bağlı limanlara geldiklerinde, herhangi

⁶⁵ Aynı yer.

⁶⁶ “İmdi bildiririm ki *kontrabando* olan şeyler barut ve kibrit ve tahta ve sayir kereste ve halat ve yelken ve katran ve ceng âlâtı ve dahi bu misillü olan şeylerden kavlimizde ve şartımızda yokdur bir şey iktizâ etmez ve lâzım değil ve dostumuz Venedik kiralı dahi vermeğe hâceti olmasun ne şimdi ve ne şimdensonra ve ne bu zikr olunan *kontrabando* işler ile alış verişimiz olsun ne sa'âdetim ve ne sa'âdetime müte'allik olanlar bir kimesne bu zikr olunan *kontrabando* işlerden dostum Venedik kiralından talep etmesinler, rızâm yokdur. İkinci şartdan ihrâc olundu. Bunda vaz' olundu. Buna nazar ve amel oluna”. **ASVe., Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri**, no: 2.

⁶⁷ **ASVe., Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri**, no: 1/a-b-c, 7. Madde.

⁶⁸ **ASVe., Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri**, no: 1/a-b-c, 8. Madde.

⁶⁹ **ASVe., Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri**, no: 1/a-b-c, 8. Madde.

⁷⁰ **ASVe., Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri**, no: 1/a-b-c, 9. Madde.

bir öşür yahut avayid ödemek zorunda değildiler. Şayet zahire almak isterlerse de bedeli mukabili alabilirlerdi⁷¹.

g.) *Esirler Meselesi*

Antlaşmaya göre Venedik tebaası, her ne sebeple olursa olsun bundan sonra esir edilmeyecek ve Venedikli esirlerin alış verişi yapılamayacaktı. Şayet mevcut esirlerin hısımları ve akrabalarının gayretleri olur ve gerekli fideyi öderlerse, daha önce ele geçirilmiş olan esirler serbest bırakılacaktı. İki taraf arasında şu tarihe kadar esirler serbest bırakılacaktır diye bir kavilleşme olmamıştır. Fidyenin miktarı hususunda ise esir sahiplerine baskı yapılmaması prensibi benimsenmiştir⁷².

Venedik'in korsan gemileri, Cezayir önünde demirlediklerinde gerek Venedikli gerek diğer milletlere mensup esirler kaçıp bu gemiye girerlerse, korsan gemisinin kaptanı bu kişiyi kabul etmeyip iade etmekle mükellefi. Şayet bu kaçak “kafir yakasına” geçmeyi başarır, kaptan dönüşte bu kaçağı geri getirmek zorundaydı⁷³.

h.) *Deniz Sınırı*

Bu antlaşmanın 23. maddesi ile Cezayir korsanlarının giremeyecekleri bir deniz sınırı da çizilmiştir. Buna göre, Cezayirli Venedik körfezinden içeri giremeyeceklerdir. Venedik körfezi ise, Capo di Santa Maria (Santa Maria di Leuca, Lecce) ile Cimare (Himare) arasındaki boğazdan içeri girince başlar. Cezayirli, Korfu, Zaklise, Kefalonya, Santa Mavra ve Çuha adalarının 30 mil civarında da korsanlık yapmayacaklardır. Böyle bir durum yaşanır, ele geçirilenlerin iadesi icap eder. Bu madde ile gerekli durumlarda Cezayir korsanlarının bu adalara gidip ihtiyaçlarını görmelerine müsaade edileceği de beyan edilmiştir⁷⁴. Böylece Venedik Cumhuriyeti, denizde hareket edeceği güvenli alanını daha da genişletmiş olmaktadır.

Antlaşma maddeleri arasında yer almamakla birlikte, Venedik Cumhuriyeti'nin, Ocaklara bu antlaşmaların imzalanması karşılığında belli bir miktar ödeme yapması kararlaştırılmıştır. İlk başta bir defaya mahsus olmak üzere Venedik Cumhuriyeti, Cezayir Ocağı'na 40.000 Cezayir altını ödemeyi kabul eder; sonraki senelerde ise ödenecek olan rakam beher sene için 10.000 Cezayir altını olarak tayin edilir⁷⁵. Bu

⁷¹ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 10. Madde.

⁷² ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 12. Madde.

⁷³ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 11. Madde.

⁷⁴ ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1/a-b-c, 11. Madde.

⁷⁵ “İbtidâ-i evvel sulhumuz mukâbelesine kırk bin altun-ı Cezayir kat'-ı kelâm olunup söylemişizdir ve bundan mâ'adâ beher sene Ocağımıza on bin altun-ı Cezayir konsolo yediyle edâ ve teslim olunmak için kat'-ı kelâm olunup söylemişizdir.”, ASVe., *Senato-Deliberazioni Costantinopoli*, f. 62.

tarihten sonra, Venedik Cumhuriyeti'nin her sene düzenli olarak bu ödemeleri yaptığı görülür. "Hediye/regalo" namıyla anılan bu paranın nakit olarak alınmasının şart koşulmuş olması bu paranın bir "haraç/tributo" ödemesi olduğu anlamına gelir⁷⁶. Taraflar arasında yaşanan kısa bir gerginliğin ardından 1 Safer 1182/17 Haziran 1768'de Venedik amirali Angelo Emo'nun gayretleri ile yenilenen ahidnamede ise ciddi bir değişikliğe gidilmemiştir. Birinci maddeye ilave olarak, Venedik cumhuriyetine ait bir pasaport yahut patent ile başka bir devlet tüccarı yakalanırsa, bu ortaya çıkınca Cezayirli korsanlar mezkur gemiyi ganimet edebilirler ve bu da sulha zarar vermez, şayet buna zarar verecek bir mala el konulursa bu hususta Venedik konsolosuna yazışmaların yapılabilmesi için sekiz ay müddet verilecektir, denmiştir⁷⁷.

Sonuç olarak, Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki diplomatik ve siyasi ilişkilerin önemli bir meselesi olan Ocakların korsanlığa iştirakleri hususu bu antlaşma ile Cezayir örneğinde büyük ölçüde halledilmiş olur. Antlaşma maddeleri Osmanlı ahidnamelerindeki maddelerle mukayese edildiğinde bu yeni durumda radikal denecek çok fazla bir değişiklik göze çarpmaz. Gümrük vergisinin %5 olarak tayin edilmesi ve her ne kadar antlaşma şartları arasında yer almasa da ön şart olarak hediye/haraç ödemesi uygulamasını başlatması en fazla dikkat çeken değişikliklerdir. Nitekim Cezayirli de, senelik haraç ödemelerini aldıkları müddetçe bu antlaşmaya sadık kalacaklardır. Bu antlaşmanın ardından Tunus Ocağı ve Trablugarb Ocağı da kısa süre içerisinde Venedik ile benzer antlaşmaları imzalamışlardır. Osmanlı Devleti ise, her ne kadar bu antlaşmaların kendi bilgisi dışında yapıyor oluşuna itiraz etmiş olsa da, Ocaklar kaynaklı şikayetlerin azalmış olması onları da memnun etmiş olsa gerektir. Bu tarihten sonra, baylosun Osmanlı merkezine taşımış olduğu korsanlık konulu şikayetler arasında Cezayirli korsanların faaliyetlerini içerenlerin sayısı oldukça azalacaktır. Bu antlaşmalar sonrası dönemde ise korsanlık şikayetlerinin yoğunlaştığı merkez olarak Ülgün ön plana çıkmıştır.

⁷⁶ 1210/1795 yılına kadar yapılan ödemelerin makbuzlarının orijinaleri Cezayir konsolosluk evrakı arasında yer almaktadır. *ASVe., Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Algeri*, b. 612.

⁷⁷ *ASVe., Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 60. *ASVe., Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Algeri*, b. 612, numarasız.

BİBLİYOGRAFYA

Archivio Stato di Venezia (ASVe.)

- Bailo a Costantinopoli, Carte Turche**, b. 254, defter 348 ve 349.
Cinque Savi alla Mercanzia, b. 45, numarasız.
Cinque Savi alla Mercanzia, Diversorum, b. 370 ve 460.
Cinque Savi alla Mercanzia, Dogane-Tariffe, b. 868, no: 5.
Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Algeri, b. 612
Commemoriali, r. 32, 46 v-53 bis r.
Deliberazioni Costantinopoli, f. 62.
Dispacci degli Ambasciatori al Senato, Costantinopoli, f. 210.
Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri, no: 1/a-b-c.
Documenti Tunisi e Tripoli, no: 56
Documenti Turchi, no: 1610 ve 1880.
Miscellanea Atti Diplomatici e Privati, sec. XVIII, b. 72, no: 2108

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.)

- A.DVN.DVE.**, no: 910.
A.DVN.DVE., no: 16/4 ve 96/1.
Mühimme Defteri, no: 129.

İkincil Kaynaklar

- BONO, Salvatore, **Lumi e Corsari**, Perugia 2005,
BOSTAN, İdris, “Akdeniz’de Osmanlı Direnişi: İspanya’nın 1783 ve 1784 Cezayir Kuşatmaları”, **Osmanlı Akdenizi**, İstanbul 2017, s. 281-296.
BOSTAN, İdris, “Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ticari İlişkileri”, **Tarih Enstitüsü Dergisi**, İstanbul 1994, s. 59-86.
BOSTAN, İdris, “Osmanlılarda Deniz Sınırı ve Karasuları Meselesi”, **Osmanlı Akdenizi**, İstanbul 2017, s. 297-316.
KAÇAN, Meryem, “XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik Ahidnameleri”, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul 1995
KAÇAN ERDOĞAN, Meryem, “1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnamesi”, **Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, c. IV/1, Eskişehir 2003, s. 63-75.
ORAL, Özgür, “1670’de Venedik’e Verilen Korsanlık Ahidnamesi”, **Toplumsal Tarih**, no: 127, İstanbul 2004, s. 28-31.

ORAL, Özgür, “Osmanlı-Venedik Ticari İlişkileri (1763-1794)”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul 2017.

THEUNISSEN, Hans, “Ottoman Venetian Diplomats: The Ahdnames. The Historical Background and the Development of a Category of Political-Commercial Instruments together with an Annotated Edition of a Corpus of Relevant Documents”, **EJOS**, I (1998), s. 370-635.

PEDANI, Maria Pia, “Venezia e il Maghreb nei Documenti dell’Archivio di Stato di Venezia”, **Quaderni di Studi Arabi**, no: 10, 1992, s. 159-173.

TUCCI, Ugo, “La Marina Mercantile Veneziana nel Settecento”, **Bollettino**, no: 2, Venezia 1960, s. 155.

EKLER

1. Venedik Cumhuriyeti'nin Cezayir Ocağı ile Yapmış Olduğu 1763 Tarihli Antlaşmanın Sureti⁷⁸

Sebeb-i tahrîr-i ahidnâme-i sulh-ı cumhûr-ı Venedik şehr-i Muharrem sene 1177.

Sebeb-i tahrîr-i ahd ü emânnâme budur ki,

İşbu bin yüz yetmiş yedi senesi şehr-i muharremü'l-harâmda mahrûse-i Cezâyir-i Garb ve intihâ-yı serhadd ile Venedik kralı sulh u salâh ve akd-i musâlaha etmek için mâ-beynlerinde muhabbet ve meveddet sahîh ve kavî olmağla mükâleme etmek için mezbûr Venedik kralı dostumuzun tarafından gelen Cattano Gervasone nâm âdemi ocağımıza gelüp sa'âdetlü ve mürüvvetlü sâhib-i devlet olan Ali Paşa *yesserallâhu murâdehu mâ-yeşâ* hazretlerinin huzûrunda dîvân-ı muhterem ocak ihtiyârları ittifâkı ile ve cümle asker-i mansûr-billâh meşvereti ile söyleşüp mezbûr Venedik kralı ile sulh u salâh olunup işbu ahd ü emân tahrîr olundu. Fî 7 Muharrem sene 1177.

İbtidâ-yı faslın kavlı-i karârı oldur ki işbu bin yüz yetmiş yedi senesi şehr-i Muharremü'l-harâmın yedinci günü Venedik kralı ile sulh u salâh olunup taht-ı hükûmetinde olan iskelelerin gemileri kendü cinslerinden olanlar kendi pasaportoları ile rûy-ı deryâda âmed-şüd edüp emn ü emân Cezâyir korsanlarından kendülerine zerre kadar kasd ü mazarrat olunmamak için Cezâyir dayısı ve vâlisi Ali Paşa *yesserallâhu murâdehu mâ-yeşâ* ve asker ağası ve ahâlî-yi dîvân ve cümle asker-i mansûr ve mevfûr-billâh ve re'âyâ ittifâkı ile sulh olunup şurût-ı kuyûda cânibeynden ri'âyet olunmak için tekayyüd olunup ve ecnâs-ı muhtelifeye ve âhar fırkaya pasaporto veya patente vermeyeler, şurût-ı kuyûda muhâlif hareket olur ise sulhumuz ifsâd olur. Fî 7 Muharrem sene 1177.

İkinci faslın kavlı-i karârı oldur ki Venedik kralı dostumuz gemileri gerek büyük ve gerek küçük ve kezâlik anların hükmünde olan re'âyâsının gemileri ve mahrûse-i Cezâyir iskelesi ve yâhud taht-ı hükmünde olan iskelelere varırlar ise âdet-i kadîm üzere rızklarından ötürü sa[t]dıklarında sâ'ir İngiliz ve Françiz bâzergânlarının ver geldiği ve anlara akd olunan gümrük yüz guruşda beş guruş gümrük alına, ziyâde talep olunmaya ve bir dahi budur ki satılmayan rızkların yine gemiye koyup götürmek

⁷⁸ ASVe., *Miscellanea Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri, Egitto, Marocco, Persia, Tripoli e Tunisi, Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1 a, b c ve ASVe., *Documenti Algeri, Egitto e Marocco, Documenti Algeri*, no: 1.

murâd etdiklerinde bir kimesne anlardan bir şey talep eylemeye ve mezbûr iskelelerde bir kimesne anları incidüp alıkomayalar ve dahi kontrobando olan erzâkdan ki ya'nî barut ve kibrit ve demir ve tahta ve her ne dürlü kereste ki gemi yapmağa lââyık halat ve zift ve katrân ve ufak ceng âlâtı ve cemî' harb-i ceng levâzımâtı olan şeylerden Cezâyir hâkimi anlardan bir şey talep etmeye. 7 Muharrem sene 1177.

Üçüncü faslın kavlı-i karârı oldur ki Venedik kralı dostumuzun gemileri gerek korsan ve gerek bâzergân ve kezâlik Cezâyir korsan ve bâzergân gemileri rûy-ı deryâda biri birilerine rast gelürler ise aramakdan ve birbirlerinin incitmekden berî olup ri'âyet ve hürmet ile birbirilerinden ayrılıp yollarına gitmeden bir kimse bir kimseye mâni' olmaya ve bir budur ki içlerinde her kangı cins olursa olsun yolcu oldukda rızıkları ve mâlları ve esbâbları ile her ne cânibe giderler ise birbirin incidüp bir şeylerini almayalar ve bir yere getürmeyeler ve eğlendirmeyeler. Ve hiç bir vechile birbirilerine zarâr ü ziyân etmeyeler. 7 Muharrem sene 1177.

Dördüncü faslın kavlı-i karârı oldur ki mahrûse-i Cezâyir'in korsan gemileri Venedik kralının bâzergân gemilerine rast geldüklerinde gerek büyük ve gerek küçük Venedik kralının hükm eylediği yerlerde taşra gelürler ise yalnızca bir sandal gönderile ve kürekçilerinden gayri ancak iki âdem ile gideler ve gemiye vardukda iki âdemden gayri gemiye girmeye. Zikr olunan gemi re'isinin izn ü icâzeti ola, ol vakt kralın pasaportosun gösterdikde gemiye varan sandal hizmetini ale'l-acele kâmil edüp döne ve bâzergân gemisi dahi yoluna gide ve bir dahi budur ki Venedik kralının korsan gemileri Cezâyir'in korsan gemilerine ve yâhûd bâzergân gemilerine rast gelürler ise mezkûr gemilerde Cezâyir hâkiminin yedinden ve yâhûd Cezâyir'de olan Venedik konsolosundan mezkûr gemilerde pasaporto bulunur ise ol vakt zikr olunan gemiye bir kimesne bir şeyine dokunmayup selâmet ile yoluna gide ve bir dahi budur ki mahrûse-i Cezâyir'in korsan gemileri gerek büyük ve gerek küçük sulh için verilen pasaportolar târîhinden on beş aya değin yedinde Venedik pasaportosu bulunmayan Venediklülere dokunmayup yolundan alıkoymayalar ve kezâlik Venedik kralının korsan gemileri Cezâyir gemilerine dahi rast gelürler ise bu minvâl üzere on beş aya değin seferlerine mâni' olmaya. Selâmet ile yollarına gideler. 7 Muharrem sene 1177.

Beşinci faslın kavlı-i karârı oldur ki hiç bir Cezâyir gemisi kapudanlarının ve yâhûd anların zâbit ve hâkimlerinden olan kimesneler Venedik gemilerinden cebren çıkarup kendi gemilerine ve yâhûd sâ'ir yerlere hiç bir şeyden ötürü sorup su'âl ve cevr ü cefâ eylemeyeler her ne cins kimesne olur ise olsun Venedik gemisinde bulundukda ebeden incitmeyeler. 7 Muharrem sene 1177.

Altıncı faslın kavlı-i kararı oldur ki Venedik kralının gemilerinden ve yâhûd anın hükmünde olan re'âyâsının gemilerinden Cezâyir hükm eylediği memleketlerinin yalılarında başdankara olup pârelense aslen ve kat'en kendü mâlların ve erzâkların hiç bir kimse bir şeylerin alup yağma ve ganîmet etmeyeler ve bir budur ki böyle bir iş vâkı' olur ise gümrüğe rızkları alınmayup ve âdemlerine bir zarâr etmeyeler ve Cezâyir'in taht-ı hükmünde olan yerlerde bu minvâl üzere bir iş zuhûr eder ise mümkün oldukça *alâ kadri't-tâka* çalışup mu'âvenet edüp dostluğu icrâ edeler ve rızkların korumağa imdâd edeler. 7 Muharrem sene 1177.

Yedinci faslın kavlı-i kararı budur ki bir kimse Cezâyir'in gemilerin gerek büyük ve gerek küçük Cezâyir hâkiminin izn-i icâzeti ile Venedik kralına düşman olan memleketlerden donanup Venediklü üzerine korsanlık etmeyeler. 7 Muharrem sene 1177.

Sekizinci faslın kavlı-i kararı oldur ki bir Venedik bâzergânı mahrûse-i Cezâyir'den bir aktarma satun alsa ve yâhûd deryâda korsanlık eden Cezâyir re'islerinden biri bir gemi ganîmet edüp mezkûr geminin kapudanı ve yâhûd re'isi bir Venedik bâzergânına aktarmasın satsa gerek Cezâyir'den ve gerek deryâda re'isden olsun yedinde bu minvâl üzere satun alduğuna tezkeresi oldukda bir âhar mahrûse-i Cezâyir'in korsan gemisine rast gelürler ise bir kimse mezkûr aktarmayı alan bâzergâna dokunmayup selâmet ile yoluna gitmeden mâni' olmaya ve bir dahi budur ki hiç bir Cezâyir gemisi ne büyük ve ne küçük Venedik kralı hükm eylediği şehirler ve kal'alar ve limanlar önlerinde göz edip göründükden sonra korsanlık etmek yokdur ve bir budur ki sulh u salâhımıza fitne ve fesâd olacak işler işlemeyeler. 7 Muharrem sene 1177.

Dokuzuncu faslın kavlı-i kararı oldur ki eğer Tunus ve Trablusgarb ve Sela ve yâhûd gayrılar aslâ ve kat'â Venedik kralının gemilerinin gerek büyük ve gerek küçük ne âdemlerine ve ne erzâklarına Cezâyir hükm eylediği vilâyetlere götürüp satmağa rızâ ve cevâz verüp satdırmayalar. 7 Muharrem sene 1177.

Onuncu faslın kavlı-i kararı oldur ki eğer Venedik kralının korsan gemileri Cezâyir'de ve yâhûd Cezâyir hükmünde olan iskelelere aktarma ve yâhûd ganîmet eyledikleri rızkı getirürler ise hiç bir kimse mâni' olmayup ganîmetlerini gönülleri ne diler ise işleye ya'nî satmakta ve götürmekte ve bir dahi budur ki Venedik kralının korsan gemileri asla bir vechile öşr ve avâyid vermeyeler ve bir dahi budur ki eğer zahîre için bir şey almak isterler ise sâ'ir kimesnelere verdikleri bahâyaya vere ziyâde talep etmeyeler. 7 Muharrem sene 1177.

On birinci faslın kavl-i kararı oldur ki Venedik kralı dostumuzun korsan gemileri mahrûse-i Cezâyir önüne gelüp demir bıraktıkda mahrûse-i Cezâyir'den gerek Venedik kralının cinsinden ve gerek gayrı cinsden bir esîr kaçup varup korsan gemisine firâren vusûl olup mahrûse-i Cezâyir hâkimi mezbûr firâr eden esîri taleb eyleye ve taleb olundukda mezbûr korsan gemisinin kapudanı dahi elbette gemisinden ol firâr eden esîri çıkarup Cezâyir hâkiminin huzûruna getürüvere ve eğer kaçan esîr tutulmayup kâfir yakasına dahi varır ise ol geminin kapudanı tekrâr dönüp Cezâyir'e getürmek kavli üzere kat'-ı kelâm olunmuşdur. 7 Muharrem sene 1177.

On ikinci faslın kavl-i kararı oldur ki şimden sonra Venedik kralının ra'yyesi Cezâyir hükm eylediği yerlerde ne alunur ve ne satulur ve ne esîr olur gerek sebeblü ve gerek sebebsüz ve bir budur ki Venedik kralı ile barışık olduğundan ötürü gönüllü olmayınca elbette esîrlerinizi kurtar denilmeye husûs-ı mezbûr için kendüsi murâd eylediği zamânda olur meğer ki esîrlerinin hısm ve akrabaları mürüvvet ve gayretlerinden ola ve bir budur ki kurtarmağa bir va'üd ve zamân olmaya ve dahi ne mikdâra ma'kûl görürler ise ol dahi bir hüsn-i hâl ile ola, bahâlarından ötürü efendileri ile söyleşile ve efendilerine hiç bir kimse elbette esîrlerinizi filân bahâya ver demeyeler gerek beylik ve gerek gayrının olsun ve gerek paşanın olsun ve lâkin Venedik kralının re'âyâsı olmağile kurtuldukları vakt âdet-i kadîm üzere niçe olageldi ise sâ'ir ecnâs gibi anlardan ziyâde taleb olunmaya. 7 Muharrem sene 1177.

On üçüncü faslın kavl-i kararı oldur ki eğer Venedik kralının tâcirlerinden ve yâhûd re'âyâsından bir kimesne mahrûse-i Cezâyir'de vefât eylese ve yâhûd Cezâyir'in hükmünde olan memleketlerde müteveffâ-yı merkûmun akçesin ve mâlın ve rızkın Cezâyir hâkimi ve gayrılar aslâ mezbûrun rızkına ve mâlına deymeyeler vefât etmezden mukaddem bir kimesne vâsî eylediyse andan gayri bir kimse bir şeyine rızkından ve mâlından deymeye eğer zikr olunan Cezâyir memleketinde bulunursa ve eğer mezkûrun vâsîsi değil ise onun için fevt olan kimesne her kime vasiyyet eylediyse ol vâsî müteveffânın mâlın ve rızkın alup gayri bir kimesneye zerre mikdârı bir şey aldirmayalar, eyle olucak vâsî olan yâhûd vekîl eylediği kimesne anın akçesin ve mâlın defter edüp kabz ede vakt-i hâcetde vârisi olan kimesneye ulaşıdura husûs-ı mezbûr için bir kimesne mânî' olmaya ve bir budur ki eğer Venedik kralının re'âyâsından bir kimse hâzır olamasa ol zamânda Venedik balyozu olan kimesne mezbûr müteveffânın akçesin ve rızkın defter edüp zabt ede hattâ memleketlerinde olan hısm ve akrabaları gelince balyoz zabtında ola. 7 Muharrem 1177.

On dördüncü faslın kavlı-i karârı oldur ki Cezâyir'in kendüsünde ve ne hükm eylediği yerlerde Venedik kralının tâcirlerine sıklet edüp gönüllü istemedikleri rızkı aldirmayalar ancak gönülleri istediği rızkı alalar ve dahi bir budur ki Cezâyir'in iskelelerine gelen Venedik kralının gemilerine zor ve sıklet edüp istemedükleri rızkı gemi içine komayalar ve bir budur ki kendilerinin rızâları olmadığı sefere göndermeye ve bir dahi budur ki ne Venedik balyozu ve ne gayrısı Venedik kralı re'âyâsından birisi borçlu olsa edâsına kudreti olmasa mezkûrun borcundan ötürü bir gayrısına yapışup ödettirmeyeler, meğer gönüllü olup ve borçluya bir kaç kimesne kefil ola. 7 Muharrem 1177.

On beşinci faslın kavlı-i karârı oldur ki Venedik kralının re'âyâsından bir kimesne bir müslûman ile ve yâhûd Cezâyir hükmünde olan kimesneler ile da'vâları olsa mezkûrun da'vâları devletlü dayı ve dîvân-ı muhterem huzûrunda fasl oluna, bir gayrı kimesneden olmaya ve eğer mâ-beynlerinde da'vâları olur ise ol zamân Venedik balyozu olan kimesne da'vâlarını fasl eyleye. 7 Muharrem sene 1177.

On altıncı faslın kavlı-i karârı oldur ki hâliyâ ihtimâldir ki Venedik kralının kullarından bir kimse müslûmân ile kavga ede birbirin yaralayup veya katl ederler ise birbirin memleketin şerî'atı her ne hükm eder ise ya'nî sâ'ir yerlere göre cezâ vereler ve ammâ bir Venedik bir müslûmân öldürse ve öldürdükden sonra kaçup kurtulur ise Cezâyir'de olan Venedik balyozuna ve ne anlardan olanlara bir vechile ukûbet edüp incitmeyeler. 7 Muharrem sene 1177.

On yedinci faslın kavlı-i karârı oldur ki Venedik balyozu olan kimesne şimdiki hâlde ve gelecek zamânda her kim olur ise olsun dâ'imâ korkusuz güzelce geçine ve hiç bir kimesne kendüne ve ne rızkına ve ne mâlına dokunup incitmeye ve bir budur ki her kimi diler ise tercümân eder ve kezâlik simsâr eder ve bir budur ki her zamânda bir gemiye gitmek murâd ederse ve yâhûd taşrada canı râhat etmek murâd eder ise bir kimse mâni' olmaya ve dahi anların tarîkince âyin-i bâtıla icrâ etmeğe bir yer göstereler ve dahi ta'lîm-i fenn için kendülere lâzım bir papas dahi sâkin ola ve mahrûse-i Cezâyir'de bulunan Venedik esirleri gerek beylik ve gerek sâ'ir kimesnelerde evlerde olanlar konsolos evine varmağa ve tarîklerine âyin-i bâtûlaların icrâ etmeğe gerek vardiyân başı ve gerek efendileri mâni' olmaya. 7 Muharrem sene 1177.

On sekizinci faslın kavlı-i karârı oldur ki salt barışıklığımız ve dostluğumuz muhkem olup ve eğer şimden gerü sulh u salâhımıza muhâlif olup cânibeynden bir şey bozuşmağa sebep olur ise ol zamânda Venedik balyozu olan kimesne ve andan

gayrı hâzır olan Venedik kralının re'âyâsından gerek Cezâyir'de ve gerek taht-ı hükûmetinde olsun gerek barışmakda ve gerek bozuşmakda hiç bir kimse mâni' olmayub dilediği zamânda gitmek isterler ise rızkların ve mâlların ve esbâb ve hizmetkârların götürmeğe bir kimse yollarından alıkomağa sebep olmaya ve eğer Cezâyir'in memleketinde doğdu ise bile. 7 Muharrem sene 1177.

On dokuzuncu faslın kavlı-i karârı oldur ki Venedik kralının re'âyâsından bir kimesne her ne memlekete gider iken ve yâhûd gelür iken her cins mine'l-ecnâs olur ise ne kendüye ve ne rızkına ve ne mâlına ve ne esbâbına ve ne hizmetkârına Cezayir gemileri gerek büyük ve gerek küçük rast geldükleri yerlerde incitmeyeler ve kezâlik eğer Cezayirli Venedik kralına düşman olan kimselerin gemilerinde bulunur ise zikr olunan kişilerin mâlları ve rızkları ve akçeleri ve hizmetkârları aslâ ve kat'â incidilmeye, mezkûrların eşyâlarına kem nazar ile bakılmayup dâ'imâ dostluk yüzü gösterile. 7 Muharrem sene 1177.

Yirminci faslın kavlı-i karârı oldur ki her zamânda Venedik kralı dostumuzun bir kapudanesi Cezâyir önüne gelüp göründüğü zamânda Venedik balyozu olan kimesne varup hâkime haber verdikden sonra mezkûr liman önünde demir atıkda Cezâyir hâkimi olan kimesne zikr olunan Venedik kralına ri'âyeten hâtırı için burçlarından yirmi pâre top atılmasına emr eyleye ve aslâ andan sonra Venedik kralının kapudanesi olan kimesne zikr olunan top adedince redd-i cevâb edüp ol mikdâr top ata ve mezbûr gemiye kral gemisi olup krala hizmet eder ise âdet üzere mavnaları verile. 7 Muharrem sene 1177.

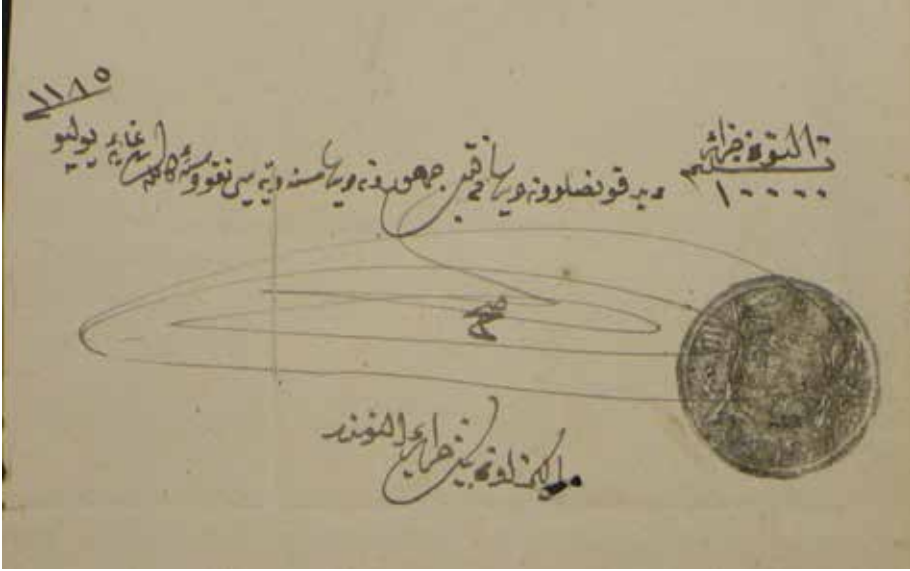
Yirmi birinci faslın kavlı-i karârı budur ki Venedik balyozu olan kimesne evine harc olacak me'kûlât ve meşrûbât ve sâ'ir mühimmât ve hedâyâ gibi bu makûle eşyâlardan gümrük ve meks talep olunmaya. 7 Muharrem sene 1177.

Yirmi ikinci faslın kavlı-i karârı oldur ki eğer şimden sonra barışmağımıza muhâlif bir şey vâkı' olur ise her kangı taraftan olur ise olsun lâ-cerem sulhumuza zarâr olmayup bâkî kalur, böyle işler dostluğumuza adâvetlik etmez ve lâkin zarâr gören kimse cânibeynden her kim ise hakkını talep eyleye, ammâ eğer bir kabâhat ve suç cânibeynden olan re'âyâdan olan kimesne olup öldü ise dostluğa i'tikâdımız i'tikâddır ve sözüümüz sözdür. Ve's-selâm. 7 Muharrem 1177.

Yirmi üçüncü faslın kavlı-i karârı budur ki Venedik kralının sevâhilinde olan körfes boğazı ki bir tarafı Kapo Santa Marya ve bir tarafı Himare denilür mahrûse-i Cezâyir'in korsanları gerek büyük ve gerek küçük mezkûr boğazlardan içeri girmeyeler

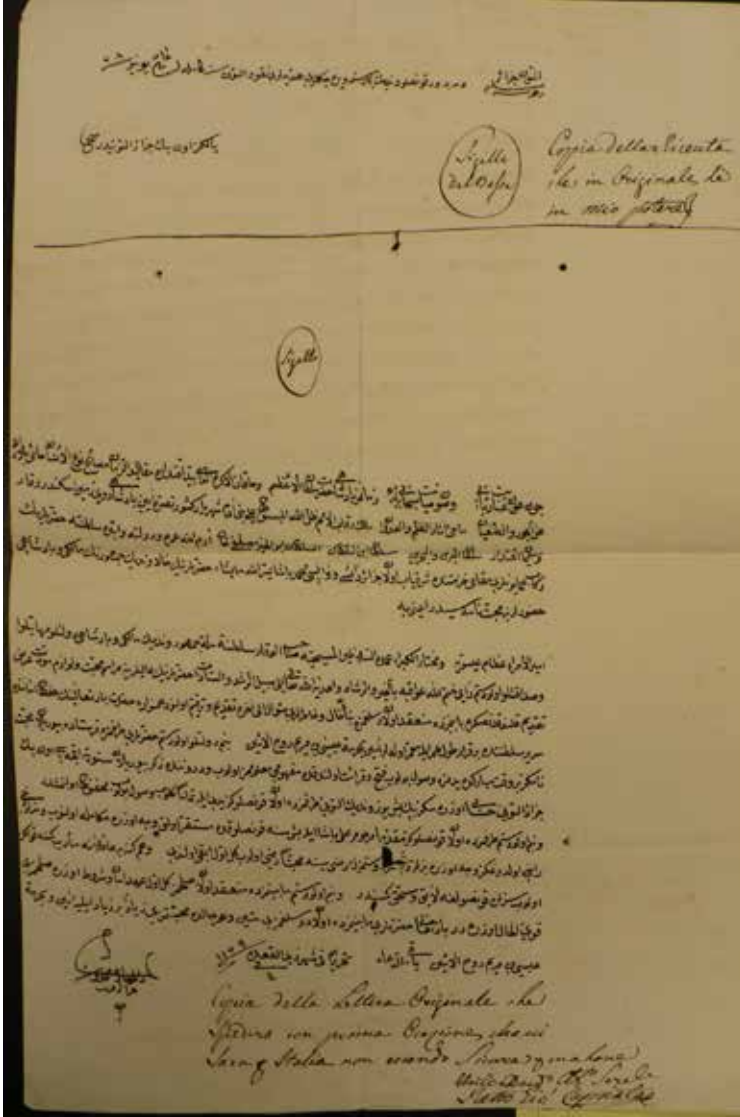
deyü kavlı ü karâr olunup bu husûsda mahrûse-i Cezâyir korsanları gerek büyük ve gerek küçük mâ-beynimizde akd ve müsâleme olunan ahidnâme mücebince amel edüp hilâfindan ihtirâz edeler ve dahi mezkûr körfes boğazının karşusunda olan cezîreler ki Korfu ve Zanto ve Kefalonya ve Santa Mavra ve Seriko bu zıkr olunan cezîrelerin otuz milden içerü korsanlık etmeyeler, otuz mil taşra edeler, eğer otuz milden içerüde korsanlık edüp alurlar ise geri çevrilür, mahrûse-i Cezâyir'in korsanları gerek büyük ve gerek küçük bir şey iktizâ eder ise mezkûr cezîrelere girerler, işlerin bitürler ve âdet üzere mavnalarına alurlar deyü kavlı ü karâr olunmuşdur. 7 Muharrem sene 1177.

Ek 2: Venedik Cumhuriyeti Tarafından Cezayir Ocağına Yapılan Senevi Ödemenin Makbuzu (1185/1771-72).

Kaynak: ASVe., *Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Algeria*, b. 612, numarasız.

**Ek 3. Venedik Cumhuriyeti'nin 1178/1764-65 Senesi Ödemesini Yapmasının
Ardından Cezayir Valisi Mehmed Paşa'nın Venedik'e Gönderdiği
Muhabetnamesinin Sureti**

Kaynak: ASVe., Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Algeria, b. 612, numarasız.